

In laudem Athanasii

ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄.

Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας.

Α΄. Ἀθανάσιον ἐπαινῶν, ἀρετὴν ἐπαινέσομαι. Ταυτὸν γὰρ, ἐκεῖνόν τε εἶπειν, καὶ ἀρετὴν ἐπαινέσαι, ὅτι πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν εἶχε τὴν ἀρετὴν, ἢ, τό γε ἀληθέστερον εἶπειν, ἔχει. Θεῷ γὰρ ζῶσι πάντες οἱ κατὰ Θεὸν ζήσαντες, κἂν ἐνθὲνδε ἀπαλλα 35.1084 γῶσι. Καθ' ὃ καὶ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ ἀκούει Θεός, ὁ Θεός, ὡς οὐ νεκρῶν Θεός, ἀλλὰ ζώντων. Ἀρετὴν δὲ ἐπαινῶν, Θεὸν ἐπαινέσομαι, παρ' οὗ τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἀρετὴ, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ἀνάγεσθαι, ἢ ἐπανάγεσθαι διὰ τῆς συγγενοῦς ἐλλάμψεως. Πολλῶν γὰρ ὄντων ἡμῖν καὶ μεγάλων, οὐ μὲν οὖν εἶποι τις ἂν ἡλικῶν καὶ ὄσων, ὧν ἐκ Θεοῦ ἔχομέν τε καὶ ἔξομεν· τοῦτο μέγιστον καὶ φιλανθρωπότατον, ἢ πρὸς αὐτὸν νεῦσις τε καὶ οἰκείωσις. Ὅπερ γὰρ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοη τοῖς Θεός. Ὁ μὲν γὰρ τὸν ὀρώμενον φωτίζει κόσμον, ὁ δὲ τὸν ἀόρατον· καὶ ὁ μὲν τὰς σωματικὰς ὄψεις ἡλιοειδεῖς, ὁ δὲ τὰς νοεράς φύσεις θεοειδεῖς ἀπ ἐργάζεται. Καὶ ὡσπερ οὗτος τοῖς τε ὀρῶσι καὶ τοῖς ὀρωμένοις, τοῖς μὲν τὴν τοῦ ὀρᾶν, τοῖς δὲ τὴν τοῦ ὀρᾶσθαι παρέχων δύναμιν, αὐτὸς τῶν ὀρωμένων ἐστὶ τὸ κάλλιστον· οὕτω Θεός τοῖς νοοῦσι καὶ τοῖς νοουμένοις, τοῖς μὲν τὸ νοεῖν, τοῖς δὲ τὸ νοεῖσθαι δη μουργῶν, αὐτὸς τῶν νοουμένων ἐστὶ τὸ ἀκρότατον, εἰς ὃν πᾶσα ἔφεσις ἴσταται, καὶ ὑπὲρ ὃν οὐδαμοῦ φέρεται. Οὐδὲ γὰρ ἔχει τι ὑψηλότερον, ἢ ὅλως ἔξει, οὐδὲ ὁ φιλοσοφώτατος νοῦς καὶ διαβατικώτατος, ἢ πολυπραγμονέστατος. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ τῶν ὀρε κτῶν ἔσχατον, καὶ οὗ γενομένοις πάσης θεωρίας ἀνάπαυσις.

Β΄. Ὡτινι μὲν οὖν ἐξεγένετο, διάλόγου καὶ θεωρίας διασχόντι τὴν ὕλην καὶ τὸ σαρκικὸν τοῦτο, εἴτε νέφος χρῆ λέγειν, εἴτε προκάλυμμα, Θεῷ συγγενέσθαι, καὶ τῷ ἀκραιφνεστάτῳ φωτὶ κραθῆναι, καθ ὅσον ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει· μακάριος οὗτος, τῆς τε ἐντεῦθεν ἀναβάσεως, καὶ τῆς ἐκεῖσε θεώσεως, ἦν τὸ γνησίως φιλοσοφῆσαι χαρίζεται, καὶ τὸ ὑπὲρ τὴν ὑλικὴν δυάδα γενέσθαι, διὰ τὴν ἐν τῇ Τριάδι νοουμένην ἐνότητα. Ὅστις δὲ ὑπὸ τῆς συζυγίας χείρων ἐγένετο, καὶ τοσοῦτον τῷ πηλῷ συνεσχέθη, ὡς μὴ δυνηθῆναι ἐμβλέψαι πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας αὐγάς, μηδὲ ὑπὲρ τὰ κάτω γενέσθαι, γεγονῶς ἄνωθεν, καὶ πρὸς τὰ ἄνω καλούμενος· ἄθλιος οὗτος ἐμοὶ τῆς τυ φλώσεως, κἂν εὐροῇ τοῖς ἐνταῦθα· καὶ τοσοῦτω πλέον, ὅσῳπερ ἂν μᾶλλον ὑπὸ τῆς εὐροίας παίζηται, καὶ πείθηται ἄλλο τι καλὸν εἶναι πρὸ τοῦ ὄντος καλοῦ, πονηρὸν πονηρᾶς δόξης καρπὸν δρεπόμενος, ἢ ζόφον κατακριθῆναι, ἢ ὡς πῦρ ἰδεῖν, ὃν ὡς φῶς οὐκ ἐγνώρισεν. 35.1085

Γ΄. Ταῦτα ὀλίγοις μὲν ἐφιλοσοφῆθη, καὶ τῶν νῦν, καὶ τῶν πάλαι (ὀλίγοι γὰρ οἱ τοῦ Θεοῦ, εἰ καὶ πάντες πλάσματα), νομοθέταις, στρατηγοῖς, ἱερεῦσι, προφήταις, εὐαγγελισταῖς, ἀποστόλοις, ποιμέσι, διδασκάλοις, καὶ παντὶ πνευματικῷ πληρώματι καὶ συστήματι, ἐν δὲ τοῖς πᾶσι, καὶ τῷ νῦν ἐπαινουμένῳ. Τίνας δὲ λέγω τούτους; Οἶον τὸν Ἐνῶχ ἐκεῖνον, τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰσαὰκ, τὸν Ἰακώβ, τοῦδῶδεκα πατριάρχας, τὸν Μωϋσέα, τὸν Ἀαρῶν, τὸν Ἰησοῦν, τοὺς Κριτὰς, τὸν Σαμουὴλ, τὸν Δαβίδ, τὸν Σολομῶντα μέχρι τινός, τὸν Ἥλιαν, τὸν Ἐλισσαῖον, τοὺς πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας προφήτας, τοὺς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· καὶ τὰ τελευταῖα δὲ ταῦτα τῇ τάξει, καὶ πρῶτα τῇ ἀληθείᾳ, ὅσα περὶ τὴν Χριστοῦ σάρκωσιν, ἤτοι πρόσληψιν, τὸν πρὸ τοῦ φωτὸς λύχνον, τὴν πρὸ τοῦ Λόγου φωνήν, τὸν πρὸ τοῦ Μεσίτου μεσίτην,

μεσίτην Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ Νέας, Ἰωάννην τὸν πάνυ, τοὺς Χριστοῦ μαθητὰς, τοὺς μετὰ Χριστὸν, ἢ λαοῦ προκαθεσθέντας, ἢ διὰ λόγου φανερωθέντας, ἢ διὰ σημείων γνωρισθέντας, ἢ τελειωθέντας δι' αἵματος.

Δ'. Τούτων Ἀθανάσιος, τοῖς μὲν ἡμιλλήθη, τῶν δὲ μικρὸν ἀπελείφθη, ἔστι δὲ οὓς καὶ ὑπερέσχεν, εἰ μὴ τολμηρὸν εἶπειν· καὶ τῶν μὲν τὸν λόγον, τῶν δὲ τὴν πρᾶξιν, τῶν δὲ τὸ πρᾶον, τῶν δὲ τὸν ζῆλον, τῶν δὲ τοὺς κινδύνους, τῶν δὲ τὰ πλείω, τῶν δὲ τὰ ἅπαντα μιμησάμενος, καὶ ἄλλο ἀπ' ἄλλου κάλλος λαβὼν, ὡσπερ οἱ τὰς μορφὰς μεθ' ὑπερβολῆς γράφοντες, καὶ εἰς μίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν συναγαγὼν, ἐν ἀρετῆς εἶδος ἐκ πάντων ἀπηκριβώσατο, τοὺς μὲν ἐν λόγῳ δεινὸς τῇ πράξει, τοὺς πρακτικὸς δὲ τῷ λόγῳ νικήσας· εἰ βούλει δὲ, λόγῳ μὲν τοὺς εὐδοκίμους ἐν λόγῳ, πράξει δὲ τοὺς πρακτικωτάτους ὑπερβαλὼν· καὶ τοὺς μὲν κατ' ἀμφοτέρα μέσως ἔχοντας, τῷ περὶ τὸ ἕτερον ὑπερβάλλοντι· τοὺς δὲ καθ' ἕτερον ἄκρους, τοῖς ἀμφοτέροις παραδραμῶν. Καὶ εἰ μέγα τοῖς προλαβοῦσι, τὸ παράδειγμα τούτῳ γενέσθαι τῆς ἀρετῆς, οὐχ ἦττον εἰς εὐφημίαν τῷ ἡμετέρῳ καλῶ, τὸ τοῖς μετ' αὐτὸν γενέσθαι παράδειγμα.

Ε'. Πάντα μὲν δὴ τὰ ἐκείνου λέγειν τε καὶ θαυμάζειν μακρότερον ἂν εἴη τυχόν, ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ὁρμὴν τοῦ λόγου, καὶ ἱστορίας ἔργον, οὐκ εὐφημίας· ἃ καὶ ἰδίᾳ παραδοῦναι γραφῇ παιδεύμα τε καὶ ἥδυσμα τοῖς εἰς ὕστερον, εὐχῆς ἔργον ἐμοί, ὡσπερ ὃν 35.1088 ἐκεῖνος Ἀντωνίου τοῦ θείου βίον συνέγραφε, τοῦ μοναδικοῦ βίου νομοθεσίαν, ἐν πλάσματι διηγήσας. Ὀλίγα δὲ ἐκ πολλῶν τῶν ἐκείνου διεξεληθόντες, καὶ ὅσα σχεδιάζει ἡμῖν νῦν ἢ μνήμη ὡς γνωριμώτερα, ἵνα τὸν τε ἡμέτερον ἀφοσιώσωμεθα πόθον, καὶ τῇ πανηγύρει τὸ εἶδος ἐκ πληρώσωμεν, τὰ πλείω τοῖς εἰδόσι παρήσομεν. Οὐδὲ γὰρ ἄλλως ὅσιον, οὐδὲ ἀσφαλές, ἀσεβῶν μὲν βίους τιμᾶσθαι ταῖς μνήμαις, τοὺς δὲ εὐσεβεῖα διενεγκόντας, σιωπῇ παραπέμψασθαι· καὶ ταῦτα ἐν πόλει, ἢν μόλις ἂν καὶ πολλὰ τῆς ἀρετῆς ὑποδείγματα σώσειεν, ὡσπερ τοὺς ἵππικους καὶ τὰ θέατρα, οὕτω δὴ καὶ τὰ θεῖα παίζουσιν.

Ζ'. Ἐκεῖνος ἐτράφη μὲν εὐθὺς ἐν τοῖς θεοῖς ἠθεσε καὶ παιδεύμασιν, ὀλίγα τῶν ἐγκυκλίων φιλοσοφίας, τοῦ μὴ δοκεῖν παντάπασιν τῶν τοιούτων ἀπείρωσ ἔχειν, μηδὲ ἀγνοεῖν ὧν ὑπεριδεῖν ἐδοκίμασεν. Οὐδὲ γὰρ ἠνέσχετο τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενές καὶ φιλότιμον ἐν τοῖς ματαίοις ἀσχοληθῆναι, οὐδὲ ταυτὸν παθεῖν τῶν ἀθλητῶν τοῖς ἀπείροις, οἳ τὸν ἀέρα πλείω παίοντες ἢ τὰ σώματα, τῶν ἄθλων ἀποτυγχάνουσι. Καὶ πᾶσαν μὲν Παλαιὰν Βίβλον, πᾶσαν δὲ Νέαν ἐκμελετήσας, ὡς οὐδὲ μίαν ἕτερος, πλουτεῖ μὲν θεωρίαν, πλουτεῖ δὲ βίου λαμπρότητα, καὶ πλέκει θαυμασίως ἀμφοτέρα, τὴν χρυσοῦν ὄντως σειρὰν, καὶ τοῖς πολλοῖς ἄπλοκον· βίῳ μὲν ὁδηγῶ θεωρίας, θεωρία δὲ σφραγίδι βίου χρησάμενος. Ἀρχὴ τε γὰρ σοφίας φόβος Κυρίου, οἷόν τι πρῶτον σπάργανον· καὶ σοφία τὸν φόβον ὑπερβάσασα, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην ἀναβιβάσασα, Θεοῦ φίλους ἡμᾶς καὶ υἱοὺς ἀντὶ δούλων ἐργάζεται.

Ζ'. Τραφεῖς δὲ οὕτω καὶ παιδευθεῖς, ὡς ἔδει γε καὶ νῦν τοὺς λαοὺς προσθήσασθαι μέλλοντας, καὶ τὸ μέγα τοῦ Χριστοῦ σῶμα μεταχειρίζεσθαι, κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ βουλήν τε καὶ πρόγνωσιν, ἢ πόρρωθεν καταβάλλεται τῶν μεγάλων πραγμάτων τὰς ὑποθέσεις, τῷ μεγάλῳ βήματι τούτῳ ἐγκαταλέγεται, καὶ τῶν ἐγγιζόντων εἰς τῷ ἐγγίζοντι Θεῷ γίνεται, καὶ τῆς ἱεραῆς ἀξιοῦται στάσεώς τε καὶ τάξεως, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν βαθμῶν ἀκολουθίαν διεξεληθὼν, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συντέμω, τὴν τοῦ λαοῦ προεδρίαν πιστεύεται, ταυτὸν δὲ εἶπειν, τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπιστάσιαν. Καὶ οὐκ ἔχω λέγειν, πότερον ἀρετῆς ἄθλον, ἢ τῆς Ἐκκλησίας πηγὴν καὶ ζωὴν, τὴν ἱερωσύνην λαμβάνει. Ἐδει γὰρ ἐκλείπουσαν ταύτην τῷ δίψει τῆς ἀληθείας, ὡσπερ τὸν Ἰσμαῆλ, ποτισθῆναι, 35.1089 ἢ, ὡσπερ τὸν Ἥλιον, ἐκ τοῦ χειμάρρου, κατεψυγμένης ἀνομβρίας τῆς γῆς, ἀναψύξαι, καὶ μὴ κρᾶ πνέουσαν

ἀναζωοποιηθῆναι, καὶ σπέρμα τῷ Ἰσραὴλ ὑπολειφθῆναι· ἵνα μὴ γενώμεθα ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα, ὧν περιβόητος μὲν ἡ κακία, περιβοητοτέρα δὲ ἡ ἀπώλεια, πυρὶ καὶ θείῳ κατακλυσθέντων. Διὰ τοῦτο ἠγέρθη κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἤδη κειμένοις, καὶ λίθος ἀκρογωνιαίος, συνδέων ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις ἡμᾶς, ἐνεβλήθη κατὰ καιρὸν, ἢ πῦρ καθαρτήριον τῆς φαύλης ὕλης καὶ μοχθηρᾶς, ἢ πτύον γεωργικὸν, ᾧ τὸ κοῦφον τῶν δογμάτων καὶ τὸ βαρὺ διακρίνεται, ἢ μάχαιρα τὰς τῆς κακίας ρίζας ἐκτέμνουσα· καὶ ὁ Λόγος εὐρίσκει τὸν ἑαυτοῦ σύμμαχον, καὶ τὸ Πνεῦμα καταλαμβάνει τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πνεύσοντα.

Η'. Οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα, ψήφῳ τοῦ λαοῦ παντὸς, οὐ κατὰ τὸν ὕστερον νικήσαντα πονηρὸν τύπον, οὐδὲ φονικῶς τε καὶ τυραννικῶς, ἀλλ' ἀποστολικῶς τε καὶ πνευματικῶς, ἐπὶ τὸν Μάρκου θρόνον ἀνάγεται, οὐχ ἥττον τῆς εὐσεβείας, ἢ τῆς προεδρίας διάδοχος· τῇ μὲν γὰρ πολλοστός ἀπ' ἐκείνου, τῇ δὲ εὐθύς μετ' ἐκείνον εὐρίσκειται· ἦν δὲ καὶ κυρίως ὑποληπτέον διαδοχὴν. Τὸ μὲν γὰρ ὁμόγνωμον καὶ ὁμόθρονον, τὸ δὲ ἀντίδοξον καὶ ἀντίθρονον· καὶ ἡ μὲν προσηγορίαν, ἡ δὲ ἀλήθειαν ἔχει διαδοχῆς. Οὐ γὰρ ὁ βιασάμενος, ἀλλ' ὁ βιασθεὶς διάδοχος· οὐδὲ ὁ παρανομήσας, ἀλλ' ὁ προβληθεὶς ἐννόμως· οὐδὲ ὁ τάναντία δοξάζων, ἀλλ' ὁ τῆς αὐτῆς πίστεως· εἰ μὴ οὕτω τις λέγοι διάδοχον, ὡς νόσον ὑγείας, καὶ φωτὸς σκότος, καὶ ζάλην γαλήνης, καὶ συνέσεως ἔκστασιν.

Θ'. Ἐπεὶ δὲ οὕτω προβάλλεται, οὕτω καὶ τὴν ἀρχὴν διατίθεται. Οὐ γὰρ ὁμοῦ τε καταλαμβάνει τὸν θρόνον, ὡσπερ οἱ τυραννίδα τινὰ, ἢ κληρονομίαν παρὰ δόξαν ἀρπάσαντες, καὶ ὑβρίζει διὰ τὸν κόρον. Ταῦτα γὰρ τῶν νόθων καὶ παρεγγράπτων ἱερέων ἐστὶ, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀναζίων· οἱ μὴδὲν τῇ ἱερωσύνῃ προεισενεγκόντες, μὴδὲ τοῦ καλοῦ προταλαιπωρήσαντες, ὁμοῦ τε μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀναδείκνυνται, καὶ πρὶν καθαρῆναι καθαίρουσι· χθὲς ἱερόσυλοι, καὶ σήμερον ἱερεῖς· χθὲς τῶν ἀγίων ἔξω, καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον· παλαιοὶ τὴν κακίαν, καὶ σχέδιοι τὴν εὐσέβειαν· 35.1092 ὁ ἔργον χάριτος ἀνθρωπίνης, οὐ τῆς τοῦ Πνεύματος· οἱ, ὅταν πάντα διεξέλθωσι βιαζόμενοι, τελευταῖον τυραννοῦσι καὶ τὴν εὐσέβειαν· ὧν οὐχ ὁ τρόπος τὸν βαθμὸν, ὁ βαθμὸς δὲ τὸν τρόπον πιστεύεται, παρὰ πολὺ τῆς τάξεως ἐναλλαττομένης· οἱ πλείους ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἢ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, τὰς θυσίας ὀφείλουσι· καὶ πάντως τῶν δῦω τὸ ἕτερον ἀμαρτάνουσιν, ἢ τῷ δεῖσθαι συγγνώμης, ἄμετρα συγγινώσκοντες, ὡς ἂν μῆτε ἀνακόπτοιο κακία, ἀλλὰ καὶ διδάσκοιο, ἢ τῇ τραχύτητι τῆς ἀρχῆς, τὰ ἑαυτῶν συγκαλύπτοντες. Ὡς οὐδέτερον ἐκεῖνος· ἀλλ' ἦν ὑψηλὸς μὲν τοῖς ἔργοις, ταπεινὸς δὲ τῷ φρονήματι· καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀπόσιτος, τὴν ἐντυχίαν δὲ καὶ λίαν εὐπρόσιτος, πρᾶος, ἀόργητος, συμπαθὴς, ἠδὺς τὸν λόγον, ἠδίῳν τὸν τρόπον, ἀγγελικὸς τὸ εἶδος, ἀγγελικώτερος τὴν διάνοιαν ἐπιτιμῆσαι γαληνός, ἐπαινεῖσαι παιδευτικός· καὶ μὴδέτερον τῶν καλῶν τῇ ἀμετρίᾳ λυμῆνασθαι, ἀλλὰ ποιῆσαι καὶ τὴν ἐπιτίμησιν πατρικὴν, καὶ τὸν ἔπαινον ἀρχικόν· μῆτε τὸ ἀπαλὸν ἔκλυτον, μῆτε στυφὸν τὸ αὐστηρόν· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπιείκειαν, τὸ δὲ φρόνησιν, καὶ φιλοσοφίαν ἀμφοτέρω· ἐλάχιστα μὲν λόγου διὰ τὸν τρόπον δεόμενος ἀρκοῦντα πρὸς παιδαγωγίαν· ἐλάχιστα δὲ ῥάβδου διὰ τὸν λόγον· ἔτι δὲ ἐλάττω τομῆς, διὰ τὴν ῥάβδον μετρίως πλήττουσαν.

Ι'. Τί ἂν ὑμῖν ἀναζωογραφοῖεν τὸν ἄνδρα; Παῦλος προλαβὼν ἔγραψε· τοῦτο μὲν, ἐν οἷς τὸν ἀρχιερέα τὸν μέγαν, τὸν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς ἀνυμνεῖ (τολμήσει γὰρ μοι καὶ μέχρι τούτων ὁ λόγος, ἐπειδὴ Χριστοὺς οἶδε καλεῖν ἢ Γραφὴ τοὺς ζῶντας κατὰ Χριστόν)· τοῦτο δὲ, ἐν οἷς Τιμοθέῳ πρὸς αὐτὸν γράφων νομοθετεῖ, τυπῶν τῷ λόγῳ τὸν ἐπίσκοπὸν πῆς προστησόμενον. Εἰ γὰρ ὡς κανόνα τὸν νόμον παραθείης τῷ ταῦτα ἐπαινουμένῳ, γνώση σαφῶς τὴν εὐθύτητα, Δεῦρο δὲ συμπανηγυρίσατέ μοι περὶ τὸν λόγον κάμνοντι, καὶ τὰ μὲν πλείω παρατρέχειν

ἐθέλοντι, ἄλλοτε δὲ ὑπ' ἄλλου κατεχομένω, καὶ οὐκ ἔχοντι τὸ νικῶν εὐρεῖν, ὥσπερ ἐν σώματι πανταχόθεν ἴσῳ τε καὶ καλῶ· αἰεὶ γάρ μοι τὸ προσπε σὸν κάλλιον φαίνεται, καὶ τοῦτο συναρπάζει τὸν λόγον. Δεῦρο οὖν μοι διέλεσθε τὰ ἐκείνου καλὰ, ὅσοι τῶν ἐκείνου ἐπαινέται καὶ μάρτυρες, καὶ ἀγῶνα καλὸν ἀγωνίσασθε πρὸς ἀλλήλους, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβῦται μετὰ νεωτέρων, ἱερεῖς καὶ λαὸς, οἱ μοναδικοὶ καὶ μιγάδες, οἱ τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ἀκριβείας, ὅσοι 35.1093 τῆς θεωρίας, καὶ ὅσοι τῆς πράξεως. Ὁ μὲν ἐπαινείτω τὸ ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς, οἷον ἀσώματόν τε καὶ ἄυλον· ὁ δὲ τὸ ἐν ἀγρυπνίαις τε καὶ ψαλμωδίαις εὐτονόν τε καὶ ἀήττητον· ἄλλος τὸ ἐν προστασίᾳ τῶν δεομένων, ἄλλος τὴν πρὸς τὸ ὑπερέχον ἂν τιτυπίαν, ἢ πρὸς τὸ ταπεινὸν συγκατάβασιν. Αἱ παρθένοι, τὸν νυμφαγωγόν· αἱ ὑπὸ ζυγόν, τὸν σω φρονιστήν· οἱ τῆς ἐρημίας, τὸν πτερωτήν· οἱ τῆς ἐπιμιξίας, τὸν νομοθέτην· οἱ τῆς ἀπλότητος, τὸν ὀδηγόν· οἱ τῆς θεωρίας, τὸν θεολόγον· οἱ ἐν εὐθύ μίαις, τὸν χαλινόν· οἱ ἐν συμφοραῖς, τὴν παρά κλησιν· τὴν βακτηρίαν, ἢ πολιὰ· τὴν παιδαγωγίαν, ἢ νεότης· ἢ πενία, τὸν ποριστήν· ἢ εὐπορία, τὸν οἰκονόμον. Δοκοῦσί μοι καὶ χῆραι τὸν προστάτην ἐπαινέσασθαι· καὶ ὄρφανοί, τὸν πατέρα· καὶ πτωχοί, τὸν φιλόπτωχον· καὶ τὸν φιλόξενον, οἱ ξένοι· καὶ ἀδελφοί, τὸν φιλάδελφον· οἱ νοσοῦντες, τὸν ἰατρὸν, ἢ βούλει νόσον καὶ ἰατρείαν· οἱ ὑγιαίνοντες, τὸν φύλακα τῆς υἰείας· οἱ πάντες, τὸν πᾶσι πάντα γινόμενον, ἵνα κερδάνῃ τοὺς πάντας, ἢ πλείονας.

ΙΑ'. Ταῦτα μὲν οὖν, ὅπερ εἶπον, ἄλλοι θαυμάζετε τωσάν τε καὶ ἀνυμνεῖτε, οἷς σχολὴ τὰ μικρὰ τῶν ἐκείνου θαυμάζειν. Μικρὰ δὲ ὅταν εἶπω, αὐτὸν ἐαυτῶ συγκρίνων λέγω, καὶ τὰ ἐκείνου τοῖς ἐκείνου παρεξετάζων (οὐ γὰρ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον, κἂν ἢ λίαν λαμπρὸν, ἔνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης, ὥσπερ ἠκούσαμεν)· ἐπεὶ καὶ ὀλίγα τῶν τοῦ του, ἐτέροις αὐτάρκη πρὸς εὐδοκίμησιν. Ἡμῖν δὲ (οὐ γὰρ ἀνεκτὸν καταλείπουσι τὸν λόγον, διακο νεῖν τοῖς ἐλάττωσιν), ἐπ' αὐτὸ τὸ κυριώτατον τῶν ἐκείνου τρεπτέον. Θεοῦ δὲ ἔργον, ὑπὲρ οὗ καὶ ὁ λόγος, εἰπεῖν τι τῆς ἐκείνου μεγαληγορίας καὶ ψυχῆς ἄξιον.

ΙΒ'. Ἦν ὅτε ἠκμαζε τὰ ἡμέτερα, καὶ καλῶς εἶ χεν, ἠνίκα τὸ μὲν περιττὸν τοῦτο, καὶ κατεγλωττισμένον τῆς θεολογίας καὶ ἔντεχνον, οὐδὲ πάροδον εἶχεν εἰς τὰς θείας αὐλάς, ἀλλὰ ταυτὸν ἦν ψήφοις τε παίζειν, τὴν ὄψιν κλεπτούσαις τῶ τάχει τῆς μεταθέσεως, ἢ κατορχεῖσθαι τῶν θεατῶν παντοίοις καὶ ἀνδρογύνοις λυγίσμασι, καὶ περὶ Θεοῦ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον καὶ περίεργον· τὸ δὲ ἀπλοῦν 35.1096 τε καὶ εὐγενὲς τοῦ λόγου, εὐσεβεία ἐνομιζέτο. Ἀφ' οὗ δὲ Σέξτοι, καὶ Πύρρωνες, καὶ ἡ ἀντίθετος γλῶσσα, ὥσπερ τι νόσημα δεινὸν καὶ κακὴθες, ταῖς Ἐκκλησίαις ἡμῶν εἰσεφθάρη· καὶ ἡ φλυαρία παῖ δευσις ἔδοξε, καὶ ὁ φησι περὶ Ἀθηναίων ἢ βίβλος τῶν Πράξεων, εἰς οὐδὲν ἄλλο εὐκαιροῦμεν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον. Ὡ τίς Ἱερεμίας ὀδυρεῖται τὴν ἡμετέραν σύγχυσιν καὶ σκοτόμαιναν, ὁ μόνος εἰδῶς ἐξισοῦν θρήνουσ πάθει!

ΙΓ'. Ταύτης τῆς λύσεως ἤρξατο μὲν Ἄρειος, ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος, ὃς καὶ δίκην ἔδωκεν ἀκολάστου γλώσσης, τὴν ἐν βεβήλοις τόποις κατάλυσιν, εὐχῆς ἔργον, οὐ νόσου γενόμενος, καὶ τὴν Ἰουδα ῥῆξιν ὑποστάς, ἐπ' ἴση προδοσίᾳ τοῦ Λόγου. Διαδεξάμενοι δὲ ἄλλοι τὴν νόσον, τέχνην ἀσεβείας ἐδημιούργησαν· οἱ, τῶ ἀγεννήτῳ τὴν θεότητα περιγράψαντες, τὸ γεννητὸν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκπορευτὸν ἐξώρισαν τῆς θεότητος, ὀνόματος κοινωνία μόνον τὴν Τριάδα τιμήσαντες, ἢ μηδὲ τοῦτο αὐτῇ τηρήσαντες. Ἄλλ' οὐχ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ ὄντως ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ μεγάλη σάλπιγξ τῆς ἀληθείας. Ἄλλ' εἰδῶς, τὸ μὲν εἰς ἀριθμὸν ἓνα τὰ τρία συστέλλειν, ἀθεότητος ὄν, καὶ τῆς Σαβελλίου καινοτομίας, ὃς πρῶτος θεότητος συστολὴν ἐπενόησε· τὸ δὲ τὰ τρία διαιρεῖν φύσει, κατατομὴν

θεότητος ἔκφυλον· καὶ τὸ ἐν καλῶς ἐτήρησε, θεότητι γάρ· καὶ τὰ τρία εὐσεβῶς ἐδίδαξεν, ιδιότησι γάρ· οὔτε τῷ ἐνὶ συγγέας, οὔτε τοῖς τρισὶ διαστήσας, ἀλλ' ἐν ὄροις μείνας τῆς εὐσεβείας, τῷ φυγεῖν τὴν ἄμετρον ἐπὶ θάτερα κλίσειν τε καὶ ἀντίθεσιν.

ΙΔ'. Καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν ἀγία ταύτη συνόδῳ, καὶ τῷ τῶν τρια κοσίων ὀκτῶ καὶ δέκα ἀριθμῶ ἀνδρῶν λογάδων, οὓς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς ἐν ἤγαγεν, ὅσον ἦν ἐπ' αὐτῷ, τὴν νόσον ἔστησεν· οὐπω μὲν τεταγμένος ἐν ἐπισκόποις, τὰ πρῶτα δὲ τεταγμένος τῶν συνεληλυθότων· καὶ γὰρ ἦν ἀρετῆς οὐχ ἦττον ἢ βαθμῶν ἢ προτίμησις. Ἐπειτα τοῦ κακοῦ ῥιπισθέντος ἤδη ταῖς αὔραις τοῦ πονηροῦ, καὶ τὸ πλεῖον ἐπιλαμβάνοντος (ἐνταῦθα μοι καὶ τὰ δρᾶματα, ὧν πᾶσα μικροῦ πλήρης γῆ τε καὶ θάλασσα), πολὺς μὲν περὶ αὐτὸν ὁ πόλεμος, ὡς γενναῖον προ 35.1097 στάτην τοῦ Λόγου· (πρὸς γὰρ τὸ ἀντιτεῖνον μάλιστα ἢ παράταξις, καὶ ἄλλοθεν ἄλλο τι τῶν δεινῶν περιῖρρον· εὐρέτις γὰρ κακῶν ἢ ἀσέβεια, καὶ λίαν τολμηρὸν εἰς ἐγχείρησιν· πῶς δὲ ἀνθρώπων ἔμελλον φεῖδεσθαι, οἱ θεότητος μὴ φεισάμενοι;) μία δὲ προσβολῶν καὶ χαλεπωτάτη. Συνεισφέρω τι καὶ αὐτὸς τῷ δράματι· ἀλλὰ μοι παρητήσθω τὸ φίλον ἔδαφος ἢ πατρίς· οὐ γὰρ τῆς ἐνεγκούσης, ἀλλὰ τῶν προελομένων ἢ πονηρία. Ἡ μὲν γὰρ ἱερά τε καὶ πᾶσιν ἐπ' εὐσεβείᾳ γνώριμος· οἱ δὲ ἀνάξιοι τῆς τεκούσης αὐτοῦς Ἐκκλησίας. Φύεσθαι δὲ καὶ ἐν ἀμπέλῳ βάτον ἠκούσατε· καὶ Ἰούδας, τῶν μαθητῶν εἷς, ὁ προδότης.

ΙΕ'. Εἰσὶ μὲν οὖν, οἳ μὴδὲ τὸν ὁμώνυμον ἐμοὶ τῆς αἰτίας ἀφιασιν· ὃς κατὰ παιδεύσεως ἔρωτα, τῇ Ἀλεξανδρέων ἐπιδημῶν τότε πόλει, καὶ πάσης παρ' αὐτοῦ τυχῶν δεξιώσεως, ἴσα καὶ παῖδων ὁ τιμιώτατος, καὶ τῶν τὰ μέγιστα πιστευομένων εἷς ὧν, ἐπανάστασιν, ὡς φασι, βουλευεται τῷ πατρὶ καὶ προστάτη. Καὶ ἦν τὸ μὲν δρᾶμα ἐτέρων, ἢ δὲ χεῖρ Ἀβεσσαλῶμ μετ' αὐτῶν, ὡς ὁ λόγος. Εἷ τις ὑμῶν οἶδε τὴν χεῖρα, ἦν ὁ ἅγιος κατεψεύσθη, καὶ τὸν ζῶντα νεκρὸν, καὶ τὴν ἄδικον ἐξορίαν, οἶδεν ὁ λέγω. Πλὴν τοῦτο μὲν ἐκῶν ἐπιλήσομαι. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχω ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις, νεύειν χρῆναι πρὸς τὸ φιλάνθρωπον, καὶ ἀπογινῶ σκεῖν μᾶλλον, ἢ καταγινῶσκειν τῶν ὑπαιτίων. Ὁ μὲν γὰρ κακὸς τάχιστα ἂν καταγνοίη καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ὁ ἀγαθὸς δὲ οὐδὲ τοῦ κακοῦ ῥαδίως. Τὸ γὰρ εἰς κακίαν οὐχ ἔτοιμον, οὐδὲ εἰς ὑπόνοιαν εὐχε ρές. Ὁ δὲ οὐκ ἔτι λόγος, ἀλλ' ἔργον ἐστίν, οὐδὲ ὑπόνοιά τις ἀνεξέταστος, ἀλλὰ πίστις κεκρηυ γμένη.

ΙΖ'. Τέρας τι Καππαδόκιον, ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῶν ἡμετέρων ὀρμώμενον, πονηρὸν τὸ γένος, πο νηρότερον τὴν διάνοιαν, οὐδὲ παντελῶς ἐλεύθερον, ἀλλ' ἐπίμικτον, οἷον τὸ τῶν ἡμιόνων γινώσκομεν· 35.1100 τὰ μὲν πρῶτα τραπέζης ἀλλοτρίας δοῦλον, καὶ μάζης ὄνιον, πάντα καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν ἐπὶ τῇ γαστρὶ μεμαθηκός· τὰ τελευταῖα δὲ καὶ πολιτεία παρεισφθαρὲν, καὶ πιστευθὲν ταύτης τὰ ἔσχατα, ὅσον ὑείων κρεῶν ὑποδοχέα γενέσθαι, οἷς τὸ στρατιωτικὸν τρέφεται· εἶτα κακὸν περὶ τὴν πίστιν γενόμενον, καὶ τῇ γαστρὶ πολιτευσάμενον, ἐπειδὴ τὸ σῶμα ὑπελείπετο μόνον, δρασμὸν ἐννοεῖ, καὶ ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀμείβων χώραν καὶ πόλιν, οἷα τὰ τῶν φυγάδων, τέλος ἐπὶ κακῷ τοῦ κοινου τῆς Ἐκκλησίας, οἷον τις Αἰγυπτιακὴ πληγὴ, τὴν Ἀλεξανδρέων καταλαμβάνει. Ἐνταῦθα τῆς ἄλλης ἴσταται, καὶ τῆς κακουργίας ἄρχεται. Καὶ ἦν τᾶλλα μὲν οὐδενὸς ἄξιος, οὐ λόγων ἐλευθερίων μετεσχηκῶς, οὐ τὴν συνουσίαν στωμύλος, οὐκ εὐλαβείας σχῆμα γοῦν τι καὶ πλάσμα κενὸν περικείμενος, κα κουργῆσαι δὲ, καὶ συγγέαι πράγματα πάντων δεινότατος.

ΙΖ'. Ἴστε καὶ διηγείσθε πάντες, οἷα κατὰ τοῦ ἀγίου νεανιεύεται. Παραδίδονται γὰρ καὶ δίκαιοι πολλάκις εἰς χεῖρας ἀσεβῶν, οὐχ ἵνα ἐκεῖνοι τιμηθῶσιν, ἀλλ' ἵνα οὗτοι δοκιμασθῶσι· καὶ φαῦλοι μὲν ἐν θανάτῳ ἐξαισίῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καταγελῶνται δὲ ὅμως πρὸς τὸ παρὸν εὐσεβεῖς, ἕως ἢ χρηστότης τοῦ Θεοῦ κρύπτεται, καὶ τὰ μεγάλα ταμιεῖα τῶν ὕστερον ἑκατέρους ἀποκειμένων· ἡνίκα

καὶ λόγος, καὶ πρᾶξις, καὶ διανόημα, τοῖς δίκαιοις σταθμοῖς τοῦ Θεοῦ ταλαντεύεται· ὅταν ἀναστῆ κρῖναι τὴν γῆν, τὴν βουλήν καὶ τὰ ἔργα συνάγων, καὶ γυμνῶν τὰ ἐσφραγισμένα παρ' αὐτῷ καὶ σωζόμενα. Ταῦτα πειθέτω σε καὶ λέγων καὶ πάσχω· Ἰώβ· ὃς ἦν μὲν ἄνθρωπος ἀληθινός, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, καὶ ὅσα μεμαρτύρηται· τοσαύταις δὲ πλήσεται παρὰ τοῦ ἐξηγηκότος ταῖς προσβολαῖς, καὶ οὕτως ἀλλεπαλλήλοις καὶ φιλοτίμοις, ὥστε πολλῶν πολλακίς ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος κακοπαθησάντων, τῶν δὲ ὡς εἰκὸς καὶ τα λαιπωρησάντων, μηδένα εἶναι ταῖς ἐκείνου παρα βαλεῖν συμφοραῖς. Οὐ γὰρ μόνον χρήματα, κτήματα εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, ἃ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστὶ περι σπούδαστα· οὐ ταῦτα ζημιοῦται μόνον, ὡς μηδὲ θρήνοις γενέσθαι χώραν διὰ τὸ συνεχές τῶν κακῶν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τελευταῖον πληγῆς πληγὴν ἀνιάτον τε καὶ δυσθεώρητον, εἶχε μὲν προσθήκη 35.1101 τῆς συμφορᾶς τὴν γυναῖκα παραμυθουμένην τοῖς χεῖροσι (πληγῆναι γὰρ ἐφιλονεῖκει, καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς τῷ σώματι)· εἶχε δὲ καὶ τῶν φίλων τοὺς γνησιωτάτους παρακλήτορας κακῶν, ὡς αὐτὸς φησιν, οὐ θεραπευτάς· οἱ τὸ μὲν πάθος ἐώρων, τὸ δὲ τοῦ πάθους ἀγνοοῦντες μυστήριον, οὐ βάσανον ἀρετῆς, ἀλλὰ κακίας εἴσπραξιν, τὴν πληγὴν ὑπελάμβανον. Καὶ οὐκ ἐνόμιζον μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ἠσχύοντο τὸ δεινὸν ὄνειδίζοντες, ὅποτε καὶ εἰ διὰ κακίαν ἔπασχε, σοφίζεσθαι τὸ λυποῦν ἔδει παραμυθίας ῥήμασιν.

ΙΗ'. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἰώβ, καὶ τὰ πρῶτα τῆς περὶ αὐτὸν πραγματείας. Ἄγων γὰρ ἦν ἀρετῆς καὶ φθόνου· τοῦ μὲν, ὅπως τοῦ καλοῦ κρατήση, φιλονεικοῦντος· τῆς δὲ, ὅπως ἀήττητος διαμεῖνῃ, πάντα φερούσης· καὶ τοῦ μὲν, ὅπως εὐοδώσῃ κακίαν, ἀγωνιζομένου, διὰ τῆς τῶν κατορθούντων κολάσεως· τῆς δὲ, ὅπως κατάσχη τοὺς ἀγαθοὺς, κἂν ταῖς συμφοραῖς τὸ πλεόν ἔχοντας. Τί δαὶ ὁ πρὸς αὐτὸν χρηματίζων διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν, ὁ βραδὺς εἰς κόλασιν, καὶ ταχὺς εἰς ἀντίληψιν, ὁ μὴ παντελῶς ἐπαφιεῖς ῥάβδον ἀμαρτωλῶν κλήρω δι καίων, ἵνα μὴ κακίαν δίκαιοι μάθωσιν; Ἐπὶ τέλει τῶν ἄθλων ἀναγορεύει τὸν ἀθλητὴν λαμπρῷ τῷ κηρύγματι, καὶ γυμνοῖ τῆς πληγῆς τὸ ἀπόρρητον, Οἶε με ἄλλως σοι κεχρηματικένας, λέγων, ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος; Τοῦτο τῶν τραυμάτων τὸ φάρμακον, οὗτος τῆς ἀγωνίας ὁ στέφανος, αὕτη τῆς ὑπομονῆς ἡ ἀντίδοσις. Τὰ γὰρ ἐξῆς ἴσως καὶ μικρά, κἂν μεγάλα τισὶ δοκῆ, καὶ μικρῶν ἔνεκεν οἰκονομηθέντα, καὶ εἰ διπλασίω τῶν ἀφηρημένων ἀντιλαμβάνει.

ΙΘ'. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐνταῦθα θαυμαστὸν, εἰ Ἀθανασίου πλεόν ἔσχε Γεώργιος· ἀλλ' ἐκεῖνό γε θαυμασιώτερον, εἰ μὴ ἐπυρώθη ταῖς ἐπηρείαις ὁ δίκαιος. Οὐδὲ τοῦτο θαυμαστὸν ἄγαν, ἀλλ' εἰ ἐπιπλέον αἱ φλόγες ἤρκεσαν. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν ἦν ἐκ ποδῶν, καὶ τὴν φυγαδεῖαν ὡς κάλλιστα διατίθεται. Τοῖς γὰρ ἱεροῖς καὶ θείοις τῶν κατ' Αἴγυπτον φροντιστηρίοις φέρων ἑαυτὸν δίδωσιν· οἱ κόσμου χωρίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἔρημον ἀσπαζόμενοι, ζῶσι Θεῷ, πάντων μᾶλλον τῶν στρε 35.1104 φομένων ἐν σώματι· οἱ μὲν τὸν πάντη μοναδικόν τε καὶ ἄμικτον διαθλοῦντες βίον, ἑαυτοῖς μόνοις προσλαλοῦντες καὶ τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτο μόνον κόσμον εἰ δότες, ὅσον ἐν τῇ ἐρημίᾳ γνωρίζουσιν· οἱ δὲ νόμον ἀγάπης τῇ κοινωνίᾳ στέργοντες, ἐρημικοὶ τε ὁμοῦ καὶ μιγάδες, τοῖς μὲν ἄλλοις τεθνηκότες ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ὅσα ἐν μέσῳ περιφέρεται, στροβοῦντά τε καὶ στροβούμενα, καὶ παίζοντα ἡμᾶς ταῖς ἀγχιστρόφοις μεταβολαῖς, ἀλλήλοις δὲ κόσμος ὄντες, καὶ τῇ παραθέσει τὴν ἀρετὴν θήγοντες. Τούτοις ὁμιλήσας ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὡσπερ τῶν ἄλλων ἀπάντων μεσίτης καὶ διαλλακτῆς ἦν, τὸν εἰρηνοποιήσαντα τῷ αἵματι τὰ διεστῶτα μιμούμενος· οὕτω καὶ τὸν ἐρημικὸν βίον τῷ κοινωνικῷ καταλλάττει· δεικνὺς, ὅτι ἔστι καὶ ἱερῶ σὺνη φιλόσοφος, καὶ φιλοσοφία δεομένη μυσταγωγίας.

Κ'. Οὕτω γὰρ ἀμφοτέρα συνηρμόσατο, καὶ εἰς ἓν ἤγαγε, καὶ πρᾶξιν ἠσύχιον, καὶ ἠσυχίαν ἔμπρακτον, ὥστε πεῖσαι τὸ μονάζειν ἐν τῇ εὐσταθείᾳ τοῦ τρόπου

μᾶλλον, ἢ τῆ τοῦ σώματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεσθαι. Καθ' ὃ καὶ Δαβὶδ ὁ μέγας πρακτικώτατός τε ἦν ὁ αὐτὸς καὶ μο νώτατος· εἴ τω τὸ, Καταμόνας εἰμι ἐγὼ, ἕως ἂν παρέλθω, μέγα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου καὶ ἀξιοῦ πιστον. Διὰ τοῦτο, τῶν ἄλλων ἀρετῆ κρατοῦντες, τῆς ἐκείνου διανοίας πλέον ἠττῶντο, ἢ ὅσον ἐκρά τουν τῶν ἄλλων· καὶ ὀλίγα πρὸς ἱερωσύνης τελείω σιν συνεισφέροντες, πλείω πρὸς φιλοσοφίας συντέ λειαν ἀντελάμβανον· καὶ τοῦτο ἦν νόμος αὐτοῖς, ὅ τι ἐκείνῳ ἐδόκει· καὶ τοῦτο ἀπώμοτον πάλιν, ὃ μὴ ἐδόκει, καὶ πλάκες Μωϋσέως αὐτοῖς τὰ ἐκείνου δόγματα, καὶ πλεῖον τὸ σέβας, ἢ παρὰ ἀνθρώπων τοῖς ἀγίοις ὀφείλεται. Οἱ γε καὶ ἠνίκα παρήσαν τινες, ὡσπερ θῆρα, τὸν ἅγιον ἀνιχνεύοντες, ἐπειδὴ πανταχοῦ τοῦτον ἀναζητοῦντες οὐχ εὑρίσκον, λόγου μὲν οὐδενὸς τοὺς πεμφθέντας ἠξίωσαν· προὔτεινον δὲ τοῖς ξίφεσι τοὺς ἀχένας, ὡς ὑπὲρ Χριστοῦ κινδυνεύοντες, καὶ τὸ παθεῖν τι τῶν ἀνηκέστων ὑπὲρ ἐκείνου μεγίστην μοῖραν εἰς φιλοσοφίαν νομίζοντες, καὶ πολὺ τῶν μακρῶν νηστειῶν, καὶ χαμευνιῶν, καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας, ἦν ἐκείνοι τρυφῶσιν ἀεὶ, ἐνθεώτερόν τε καὶ ὑψηλότερον. 35.1105

ΚΑ'. Ὁ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν, καὶ τὸ τοῦ Σολο μῶντος ἐπῆνει, καιρὸν εἶναι παντὶ πράγματι φιλοσοφήσαντος. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπεκρύπτετο μικρὸν, ὅσον τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν διαφεύγων, ἵνα συναφανῆ τῷ τῆς εἰρήνης ἤκοντι· ὅπερ οὖν καὶ γίνεται μικρὸν ὕστερον. Ὁ δὲ, κατὰ πολλὴν ἤδη τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν, κατατρέχει μὲν Αἴγυπτον, ληΐ ζεται δὲ Συρίαν τῷ κράτει τῆς ἀσεβείας· ἐπιλαμβάνεται δὲ καὶ τῆς ἐώας ὅσον ἐδύνατο, τὸ ἀρρώστοῦν ἀεὶ προσλαμβάνων, ὡσπερ οἱ χεῖ μαρῖροι τὰ συρρέοντα, καὶ τοῖς κουφοτέροις, ἢ δει λοτέροις ἐπιφυόμενος. Οἰκειοῦται δὲ τὴν βασιλέως ἀπλότητα· οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν κουφότητα, αἰδούμενος τὴν εὐλάβειαν. Καὶ γὰρ ἦν, εἰ δεῖ τάλη θεὸς εἰπεῖν, ζῆλον μὲν ἔχων, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἐξωνεῖται δὲ τῶν ἐν τέλει τοὺς φιλοχρύσους μᾶλλον ἢ φιλοχρίστους (εὐπορία γὰρ ἦν αὐτῷ τὰ τῶν πε νήτων, κακῶς δαπανώμενα), καὶ τούτων μάλιστα τοὺς γυναικῶδεις τε καὶ ἐν ἀνδράσιν ἀνάδρους, καὶ ἀμφιβόλους μὲν τὸ γένος, προδήλους δὲ τὴν ἀσεβείαν· οἷς οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ ὅθεν οἱ Ῥω μαίων βασιλεῖς, τὰ τῶν γυναικῶν πιστευομένοις, τὰ τῶν ἀνδρῶν ἐγχειρίζουσι. Καὶ ταῦτα ἴσχυσεν ὁ τοῦ πονηροῦ θεράπων, ὁ τῶν ζιζανίων σπορευὺς, ὁ τοῦ Ἀντιχρίστου πρόδρομος· χρώμενος μὲν ὅσα γλώσση τῶν τότε λογίων ἐν ἐπισκόποις τῷ πρώτῳ (εἴ τω λόγιον φίλον καλεῖν τὸν οὐχ οὐ τως ἀσεβῆ δογματιστὴν, ὅσον ἐχθρὸν καὶ φιλόνεικον· τὸ γὰρ ὄνομα ἐκὼν ὑπερβήσομαι)· αὐτὸς δὲ ἀντὶ χει ρὸς ὧν τῷ συστήματι, καὶ παρασύρων τῷ χρυσῷ τὴν ἀλήθειαν, ὃν δι' εὐσέβειαν συναγόμενον, ὄργανον ἀσεβείας οἱ πονηροὶ πεποίηται.

ΚΒ'. Ταύτης ἀποτέλεσμα τῆς δυναστείας, ἢ πρότερον μὲν τὴν τῆς ἀγίας καὶ καλλιπαρθένου Θέ κλας Σελεύκειαν, μετὰ δὲ τοῦτο τὴν μεγάλο πολιν ταύτην καταλαβοῦσα σύνοδος, ἃς ἐπὶ τοῖς καλλίστοις τέως γνωριζόμενας, ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις ὀνομαστάς πεποίηκεν· εἴτε τὸν Χαλάνης πύργον, ὃς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμέρισεν (ὡς ὠφελὸν γε κάκει νας! ἐπὶ κακῷ γὰρ ἡ συμφωνία), εἴτε τὸ Καΐάφα συνέδριον, ὧ Χριστὸς κατακρίνεται, εἴτε τι ἄλλο τοιοῦτο τὴν σύνοδον ἐκείνην ὀνομαστέον, ἢ πάντα ἀνέτρεψε καὶ συνέχεεν. Τὸ μὲν εὐσεβὲς δόγμα καὶ 35.1108 παλαιὸν, καὶ τῆς Τριάδος συνήγορον καταλύσασα, τῷ βαλεῖν χάρακα, καὶ μηχανήμασι κατασεῖσαι τὸ ὁμοούσιον· τῇ δὲ ἀσεβείᾳ θύραν ἀνοίξασα, διὰ τῆς τῶν γεγραμμένων μεσότητος· πρόφασιν μὲν αἰδοῖ τῆς Γραφῆς, καὶ τῆς τῶν ἐγκρίτων ὀνομάτων χρήσεως, τὸ δὲ ἀληθές, τὸν ἄγραφον Ἀρειανισμόν ἀντεισάγουσα. Τὸ γὰρ, Ὅμοιον κατὰ τὰς Γραφὰς, τοῖς ἀπλουστέροις δέλεαρ ἦν τῷ τῆς ἀσεβείας χαλκῷ περικείμενον, ἢ πρὸς πάντας ὀρῶσα τοὺς παριόντας εἰκῶν, ὁ κοινὸς τῶν ἀμφοτέρων ποδῶν κόθορνος, ἢ κατὰ πάντα ἄνεμον λίκμησις, ἐξουσίαν λα βοῦσα τὴν νεόγραφον

κακουργίαν, καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπίνοιαν. Σοφοὶ γὰρ ἐγένοντο εἰς τὸ κακοποιῆσαι· τὸ δὲ καλὸν ποιῆσαι οὐκ ἔγνωσαν.

ΚΓ'. Ἐντεῦθεν ἡ σοφιστικὴ τῶν αἰρετικῶν κατάκρισις, οὓς λόγῳ μὲν ἀπεκήρυξαν, ἴν' ἢ πὶ θανὸν αὐτοῖς τὸ ἐπιχείρημα, ἔργῳ δὲ προήγαγον εἰς τὸ ἔμπροσθεν· οὐδὲ ἀσεβειαν ἄμετρον, ἀλλὰ συγγραφὴν ἄπληστον ἐγκαλέσαντες. Ἐντεῦθεν οἱ βέβηλοι τῶν ὁσίων κριταὶ, καὶ ἡ καινὴ μίξις, ὄψις δημοσία, καὶ μυστικὰ προβλήματα, καὶ ἡ παράνομος τῶν βεβιωμένων ἐξέτασις, καὶ οἱ μισθοῦ μενοι συκοφάνται, καὶ ἡ ἐπὶ ῥητοῖς κρίσις. Καὶ οἱ μὲν ἐξωθούμενοι τῶν θρόνων ἀδίκως· οἱ δὲ ἀντεισαγόμενοι, καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας ἀπαιτούμενοι, ὡσπερ τι ἄλλο τῶν ἀναγκαίων· καὶ τὸ μέλαν ἔτοιμον, καὶ ὁ συκοφάντης ἐγγύς. Ὁ δὲ καὶ ἡμῶν τῶν ἀηττήτων οἱ πλεῖστοι πεπόνθασι, διανοίᾳ μὲν οὐ πεσόντες, γράμματι δὲ παρ' ἀχθέντες, καὶ εἰς ἓν ἐλθόντες τοῖς πονηροῖς κατ' ἀμφοτέρα· καὶ τοῦ καπνοῦ γε, εἰ καὶ μὴ τοῦ πυρὸς μετασχόντες. Ὁ πολλάκις ἐδάκρυσα, ὁρῶν τὴν τότε χύσιν τῆς ἀσεβείας, καὶ τὸν νῦν ἔπανα στάντα διωγμὸν τῷ ὀρθῷ λόγῳ παρὰ τῶν προστατῶν τοῦ Λόγου.

ΚΔ'. Τῷ ὄντι γὰρ, Ποιμένες ἠφρονεύσαντο, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ποιμένες πολλοὶ δι' ἐφθείραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἤσχυναν μερίδα ἐπιθυμητὴν, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ λέγω, πολὺ 35.1109 λοῖς ἰδρῶσι καὶ σφαγίοις συνειλεγμένην, τοῖς πρὸ Χριστοῦ τε καὶ μετὰ Χριστὸν, καὶ αὐτοῖς τοῖς μεγάλοις τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν πάθεισι. Πλὴν γὰρ ὀλίγων ἄγαν, καὶ τούτων ὅσοι διὰ σμικρότητα παρ' ἐρρίφησαν, ἢ διὰ ἀρετὴν ἀντέβησαν, οὓς ἔδει σπέρμα καὶ ρίζαν ὑπολειφθῆναι τῷ Ἰσραὴλ, ἵνα ἀναθάλη πάλιν, καὶ ἀναβιώσῃ ταῖς ἐπιβροίαις τοῦ Πνεύματος, πάντες τοῦ καιροῦ γεγόνασι, τοσοῦτον ἀλλήλων διενεγκόντες, ὅσον τοὺς μὲν πρότερον, τοὺς δὲ ὕστερον τοῦτο παθεῖν· καὶ τοὺς μὲν προαγωνιστὰς καὶ προστάτας γενέσθαι τῆς ἀσεβείας, τοὺς δὲ ταχθῆναι τὰ δεύτερα, ἢ φόβῳ κατασεισθέντας, ἢ χρεῖα δουλωθέντας, ἢ κολακεῖα δελεασθέντας, ἢ ἀγνοίᾳ κλαπέοντας, τὸ μετριώτατον· εἴ τω καὶ τοῦτο αὐτάρκες εἰς ἀπολογίαν τῶν λαοῦ προεστάναι πεπιστευμένων. Ὡσπερ γὰρ οὐχ αἰ αὐτὰ λεόντων τε καὶ τῶν ἄλλων ζῶων ὄρμαϊ, οὐδὲ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, ἢ πρεσβυτέρων ἢ νεωτέρων, ἀλλ' ἔστι καὶ ἡλικιῶν καὶ γενῶν οὐ μικρὸν τὸ διάφορον· οὕτως οὐδὲ ἀρχόντων ἢ ἀρχομένων. Τοῖς μὲν γὰρ τοῦ λαοῦ τάχα ἂν καὶ συγγινώσκοιμεν τοῦτο πάσχουσιν, οὓς σώζει πολλάκις τὸ ἀβασάνιστον· διδασκάλω δὲ πῶς τοῦτο δώσομεν, ὃς καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀγνοίας ἐπ' ἀνορθοῖ, ἄνπερ ἢ μὴ ψευδώνυμος; Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, Ῥωμαίων μὲν νόμον μηδενὶ ἀγνοεῖν ἐξεῖναι, μηδ' ἂν σφόδρα ἢ τις ἀγροικίας καὶ ἀμαθέστατος, μηδὲ εἶναι νόμον τὸν βοηθοῦντα τοῖς πραττομένοις δι' ἀγνοίαν· τοὺς δὲ τῆς σωτηρίας ἀγνοεῖν μυσταγωγούς τὰς τῆς σωτηρίας ἀρχάς, κἂν τᾶλλα τυγχάνωσι τῶν ἀπλουστέρων ὄντες, καὶ μὴ βαθεῖς τὴν διάνοιαν; Πλὴν ἔστω συγγνώμη τοῖς δι' ἀγνοίαν κατακολουθήσασιν. Τί δ' ἂν εἴποις περὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι καὶ ἀγχινοίας μεταποιοῦμενοι, δι' ἃς εἶπον αἰτίας, τῶν κρατούντων ἠττήθησαν, καὶ τὴν τῆς εὐσεβείας σκηνὴν ἐπὶ πολὺ παίξαντες, ὡς ἐφάνη τί τῶν ἐλεγχόντων, καὶ κατηνέχθησαν;

ΚΕ'. Ἔτι μὲν ἄπαξ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν σεισθήσεσθαι, τῆς Γραφῆς ἀκούω λεγούσης, ὡς δὲ τοῦτο παθόντων καὶ πρότερον· οὕτω δηλουμένης, οἶμαι, τῆς ἐπιφανοῦς τῶν πραγμάτων καινοτομίας. Καὶ τὸν τελευταῖον σεισμὸν Παύλω πιστευτέον λέγοντι, μὴ ἄλλον εἶναι ἢ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, καὶ τὴν τοῦδε τοῦ παντὸς μεταποίησιν καὶ μετάθεσιν εἰς τὸ ἀκίνητον καὶ ἀσάλευτον. Τὸν δὲ νῦν τοῦτον σεισμὸν οὐδενὸς ἐλάττω τῶν προγε 35.1112 γενημένων ὑπολαμβάνω· καθ' ὃν κινεῖται μὲν ἀφ' ἡμῶν ὅσον φιλόσοφον καὶ φιλόθεον, καὶ πρὸ καιροῦ τοῖς ἄνω πολιτευόμενον. Οἶ, κἂν τᾶλλα ὧσιν εἰρηνικοί τε καὶ μέτριοι, τοῦτό γε οὐ

φέρουσιν ἐπεικειῖς εἶναι, Θεὸν προδιδόναι διὰ τῆς ἡσυχίας· ἀλλὰ καὶ λίαν εἰσὶν ἐνταῦθα πολεμικοὶ τε καὶ δύσμαχοι (τοιούτων γὰρ ἢ τοῦ ζήλου θερμότης), καὶ θᾶττον ἂν τι μὴ δέον παρακινήσαιεν, ἢ δέον παραλίποιεν. Συναπορρήγνυται δὲ καὶ τῶν λαῶν οὐκ ἐλάχιστον, ὥσπερ ἐν ὄρνιθων ἀγέλῃ, τοῖς προ αναπτᾶσι συναναπτᾶν, καὶ οὐδὲ νῦν ἔτι λήγει συν ἀνιπτάμενον.

Κζ'. Τοῦτο Ἀθανάσιος ἡμῖν, ἕως παρῆν, ὁ στόλος τῆς Ἐκκλησίας· καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ γε ταῖς ἐπ' ἡρείαις τῶν πονηρῶν ὑπεχώρησεν. Ὡσπερ γὰρ οἱ φρούριόν τι τῶν καρτερῶν ἐξελεῖν βουλευθέντες, ἐπειδὴν ἄλλως ἴδωσι δυσπρόσιτον καὶ δυσάλωτον, ἐπὶ τὴν τέχνην χωροῦσιν· εἶτα τί; χρήμασιν, ἢ δόλω τὸν φρούραρχον ὑποσπᾶσαντες, οὕτως ἤδη σὺν οὐδενὶ πόνῳ καὶ τῆς φρουρᾶς ἐκράτησαν· εἰ βούλει δὲ, ὥσπερ οἱ τῷ Σαμφῶν ἐπιβουλεύσαντες, τὴν κόμην πρότερον, ἐν ἣ τὴν ἰσχὺν εἶχε, περιελόντες, τηνικαῦτα ὑπὸ χεῖρα τὸν Κριτὴν ἔλαβον, εἶτα ἐνέπαιζον ὅσα βουλομένοις ἦν, τῆς πρὶν τοῦ ἀνδρὸς δυναστείας ἀντίρροπα· οὕτω καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς ἄλλο φυλοὶ, τὸ ἡμέτερον κράτος ἐκποδῶν ποιησάμενοι, καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας ἀποκείραντες, οὕτως ἤδη τοῖς τῆς ἀσεβείας ἐνετρύφων δόγμασί τε καὶ πράγμασι. Ταύτη καὶ μεταλλάττει μὲν τὸν βίον ὁ τοῦ ἀντιθέτου ποιμένος βεβαιωτῆς καὶ προστάτης, κακὸν οὐ κακῆ βασιλείᾳ τὸ κεφάλαιον ἐπιθείς, καὶ ἀνόνητα μεταγνοῦς, ὡς φασιν, ἐπὶ ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς, ἡνίκα εὐγνώμων ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ κριτῆς, διὰ τὸ ἐκεῖ δικαστήριον. Τρία γὰρ ταῦτά οἱ συνεγνωκέναι κακὰ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἀνάξια, τὸν τοῦ γένους φόνον, καὶ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ἀποστάτου, καὶ τὴν καινοτομίαν τῆς πίστεως· καὶ ταύταις συναπελθεῖν λέγεται ταῖς φωναῖς. Ἐξουσίαν δὲ αὐθις ὁ τῆς ἀληθείας λόγος λαμβάνει, καὶ παρρησίαν οἱ βιασθέντες αὐτόνομον, τοῦ ζήλου τὸν θυμὸν θήγοντος. Ὁ δὲ καὶ ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων ἔπαθε δῆμος, οἷος ἐκεῖνος περὶ τοὺς ὑβριστὰς, οὐκ ἐνεγκόντες τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀμετρίαν, καὶ διὰ τοῦτο ξένῳ μὲν θανάτῳ τὴν πονηρίαν, ξένη δὲ ὕβρις τὸν θάνατον στηλιτεύσαντες. 35.1113 Ἰστε τὴν κάμηλον ἐκείνην, καὶ τὸν ξένον φόρον, καὶ τὸ καινὸν ὕψος, καὶ τὴν πρώτην περίοδον, οἶμαι δὲ, καὶ μόνην, τὰ μέχρι καὶ νῦν τοῖς ὑβρισταῖς ἀπειλούμενα.

Κζ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ τυφὸν τῆς ἀδικίας, ὁ τῆς εὐσεβείας φθορεὺς, ὁ τοῦ πονηροῦ πρόδρομος, ταύτην εἰσπράττεται τὴν δίκην, ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐπαινετὴν (οὐ γὰρ ἄπαθεῖν ἐκεῖνον ἐχρῆν, ἀλλ' ἄποιεῖν ἡμᾶς ἔδει σκοπεῖν), εἰσπράττεται δ' οὖν, ὀργῆς πανδήμου καὶ φορᾶς ἔργον γενόμενος· ἐπάνεισι μὲν ἐκ τῆς καλῆς ἐκδημίας ὁ ἀθλητῆς (οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν ἐκείνου διὰ τὴν Τριάδα καὶ μετὰ τῆς Τριάδος φυγὴν), οὕτω δὲ ἀσμένοις προσπίπτει τοῖς ἐν τῇ πόλει, καὶ μικροῦ τῆ Αἰγύπτῳ πάσῃ, καὶ παντα χόθεν εἰς ταυτὸ συνδραμούση, καὶ ἀπ' ἄκρου παντὸς, ἴν' οἱ μὲν φωνῆς Ἀθανασίου μόνης, οἱ δὲ τοῦ εἴδους ἐμφορηθῶσιν, οἱ δὲ, ὃ περὶ τῶν ἀποστόλων ἠκούσαμεν, τῇ σκιᾷ γοῦν ἀγιασθῶσι μόνῃ, καὶ τῷ κενῷ τύπῳ τοῦ σώματος· ὥστε πολλῶν πολυλάκικα καὶ πολλοῖς ἤδη γεγενημένων ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου τιμῶν τε καὶ ὑπαντήσεων, οὐκ ἄρχουσι μόνον δημοσίοις καὶ ἱερεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων τοῖς ἐπιφανεστάτοις, μηδὲ μίαν ταύτης μνημονεύεσθαι πολυανθρωποτέραν καὶ λαμπροτέραν. Ἐν δὲ εἶναι ταύτη μόνον παραβάλλειν αὐτὸν Ἀθανάσιον, καὶ τὴν αὐτῷ προτέρα συντεθεῖσαν ἐπὶ τῇ προτέρα ταύτης εἰσόδῳ τιμῆν, ἡνίκα ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπανήει φυγῆς.

ΚΗ'. Φέρεται καὶ τοιοῦτός τις ἐπ' ἐκείνη τῇ τιμῇ λόγος· λεγέσθω γὰρ, εἰ καὶ περιττότερος, οἷον ἡδυσμά τι τῷ λόγῳ, καὶ ἄνθος εἰσόδιον. Εἰσήλαυνέ τις τῶν δισυπάρχων μετ' ἐκείνην τὴν εἰσοδόν. Ἡμέτερος οὗτος ἦν· Καππαδόκης γὰρ, καὶ τῶν πάντων. Τὸν Φιλάργιον ἐκείνον οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε. Καὶ τὸ φίλτρον, οἷον οὐκ ἄλλο, καὶ περὶ ἄλλον, καὶ ἡ τιμὴ κατὰ τὸ φίλτρον, ἵνα μικρῶ λόγῳ παραστήσω τὸ πᾶν γινώρισμα· ὧ καὶ ἡ ἀρχὴ, πρεσβεία τε τῆς πόλεως, καὶ ψήφῳ τοῦ βασιλέως, αὐθις

ἔγχει ρισθειῖσα. Τούτων οὖν τινα τοῦ δήμου, ᾧ φανῆ 35.1116 ναι τὸ πλῆθος ἄπειρον, καὶ οἷόν τι πέλαγος οὐχ ὀρί ζον τοῖς ὀφθαλμοῖς, πρὸς τινα λέγεται τῶν ἑαυ τοῦ συνήθων καὶ φίλων, ὃ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις, εἰπεῖν· «Εἰπέ μοι, ᾧ βέλτιστε· Ἦδη ποτὲ τεθέασαι δήμον τοσοῦτον καὶ οὕτως ἔμψυχον, ἐφ' ἑνὸς ἀνθρώπου τιμῆ χυθέντα; –Οὐ,» φάναι τὸν νεανίαν· «ἀλλ' ἐμοὶ μὲν δόξαι, μηδ' ἂν αὐτὸς ταύτης τυχεῖν Κωνστάντιος» ὡς τοῦ ἀκροτά του τῆς τιμῆς δηλουμένου διὰ τοῦ βασιλέως. Καὶ τὸν γελάσαντα μάλα κομψὸν καὶ ἠδύ· «Τί τοῦτο ἔφης,» εἰπεῖν, «ὡς δὴ τι λέγων μέγα καὶ θαυμαστόν; Μόλις ἂν οἶμαι καὶ Ἀθανάσιον οὕτως εἰσαχθῆναι τὸν μέγαν» καὶ ἅμα ὄρκον τινα προσθεῖναι τῶν ἐπιχωρίων εἰς τὴν τοῦ λόγου βεβαίωσιν. Ἐβούλετο δὲ ὁ λόγος αὐτῷ, ὃ καὶ ὑμῖν οἶμαι δῆλον, καὶ βασιλέως αὐτοῦ ἔμπροσθεν ἄγειν τὸν νῦν εὐφημοῦ μενον.

ΚΘ'. Τοσοῦτον ἦν παρὰ πᾶσι τὸ τοῦ ἀνδρὸς τούτου σέβας· καὶ τοσαύτη τῆς μνημονευομένης εἰς ὁδοῦ νῦν ἢ κατάπληξις. Κατὰ γὰρ γένη, καὶ ἡλικίας, καὶ τέχνας διαιρεθέντες, (φιλοῦσι γὰρ μάλιστα ἢ πόλις αὕτη οὕτω διασκευάζεσθαι, ὅταν τινὶ πλέκωσι τιμὴν δημοσίαν· πῶς ἂν παραστήσαιμι τῷ λόγῳ τὸ μέγα ἐκεῖνο θέαμα;) ποταμὸς ἦσαν εἷς, ποιητοῦ δὲ ἦν ἄρα καὶ τὸν Νεῖλον εἰπεῖν, τὸν χρυσορρόαν ὄντως καὶ εὐσταχυν, ἔμπαλιν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν Χαιρέου ῥέοντα, ἡμερησίαν ὁδὸν οἶμαι, καὶ πε ραιτέρω. Δότε μοι μικρὸν ἔτι ἐντρυφῆσαι τῷ διηγῆ ματι. Ἐκεῖσε γὰρ εἶμι, καὶ οὐδὲ ἀπαχθῆναι τὸν λόγον τῆς τελετῆς ἐκείνης ῥάδιον. Πῶλος μὲν ἦγεν αὐτὸν (καὶ μή μοι τῆς ἀπονοίας μέμψησθε), ὡς μι κροῦ τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν ὁ πῶλος ἐκεῖνος (εἶτ' οὖν ὁ ἐξ ἔθνῶν λαὸς, ὃν εὖ ποιῶν ἐπιβαίνει, τῶν τῆς ἀγνοίας δεσμῶν λυόμενον, εἴτε τι ἄλλο βούλεται πα ραδηλοῦν ὁ λόγος)· κλάδοι δὲ αὐτὸν ὑποδέχονται, 35.1117 καὶ στρώσεις ἱματίων πολυανθῶν καὶ ποικίλων προῖ ριπτουμένων τε καὶ ὑποῖριπτουμένων· ἐνταῦθα μὲν ἄτιμασθέντος τοῦ ὑψηλοῦ καὶ πολυτελοῦς, καὶ τὸ ἴσον μὴ ἔχοντος. Εἰκὼν καὶ αὕτη τῆς ἐπιδημίας Χριστοῦ, καὶ οἱ προβοῶντες, καὶ οἱ προχορεύοντες· πλὴν ὅσον οὐ παίδων ὄμιλος μόνον τὸ εὐφημοῦν ἦν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γλῶσσα σύμφωνος καὶ ἀντίθετος, νικᾶν ἀλλήλους ἐπειγομένων. Ἐῷ γὰρ λέγειν κρό τους πανδήμους, καὶ μύρων ἐκχύσεις, καὶ παννουχί δας, καὶ πᾶσαν φωτὶ καταστραπτομένην τὴν πόλιν, καὶ δημοσίας ἐστιάσεις καὶ οἰκιδίας, καὶ ὅσοις αἱ πόλεις τὸ φαιδρὸν ἐπισημαίνουσιν· ἃ τότε μεθ' ὑπερβολῆς ἐκεῖνῳ, καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ἐχαρίζοντο. Οὕτω τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος, καὶ μετὰ τοιαύτης καταλαμβάνει τῆς πανηγύρεως.

Λ'. Ἄρ' οὖν ἐβίω μὲν, ὡσπερ εἰκὸς τοὺς λαοῦ τοσοῦτου προστησομένους; ἐδίδαξε δὲ, οὐχ ὡς βε βίωκεν; ἠγώνισται δὲ, οὐχ ὡς ἐδίδαξεν; ἐκινδύνευσεν δὲ τῶν ὑπὲρ τοῦ λόγου τινὸς ἠγωνισμένων ἐλάττω; τετίμηται δὲ ᾧ ἠγώνισται μείον; κατήσχυνε δὲ τι τῶν τῆς εἰσόδου μετὰ τὴν εἴσοδον; Οὐδαμῶς. Πάντα δὲ ἀλλήλων ἐχόμενα, ὡσπερ ἐν λύρα μιᾷ, καὶ τῆς αὐτῆς ἀρμονίας, ὁ βίος, ὁ λόγος, οἱ ἀγῶνες, οἱ κίν δυνοι, τὰ τῆς ἐπανόδου, τὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον. Ὅμοῦ τε γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν καταλαμβάνει, καὶ οὐ πάσχει ταυτὸν τοῖς δι' ἀμετρίαν ὀργῆς τυφλώττουσι, καὶ ὃ τι ἂν παραπέση, τοῦτο πρῶτον περιωθοῦσιν ἢ παίουσι, κἂν τι τῶν φειδοῦς ἀξίων ὃν τύχοι, τοῦ θυμοῦ δυναστεύοντος. Ἀλλὰ τοῦτον μάλιστα εὐδοκιμήσεως αὐτῷ καιρὸν εἶναι νομίσας (ἐπειδὴ τὸ μὲν πάσχον κακῶς, ἀεὶ μετριώτερον· τὸ δὲ ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ ἀντιδρᾶν, ἀκρατέστερον), οὕτω πράως καὶ ἠπίως τὰ τῶν λελυπηκότων μεταχειρίζεται, ὡς μηδὲ αὐτοῖς ἐκείνοις, εἰ οἷόν τε τοῦτο εἰπεῖν, ἀηδῆ γενέσθαι τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπάνοδον.

ΛΑ'. Καθαίρει μὲν γε τὸ ἱερὸν τῶν θεοκαπῆ λων, καὶ χριστεμπόρων, ἵνα καὶ τοῦτο τῶν Χριστοῦ μιμήσῃται· πλὴν ὅσον οὐ φραγελλίῳ πλεκτῷ, λόγῳ δὲ πιθανῶ τοῦτο ἐργάζεται· καταλλάττει δὲ τὸ στα 35.1120 σιάζον πρὸς τε αὐτὸ καὶ ἑαυτὸ,

οὐδενὸς τῶν συν αγόντων προσδεθείς· λύει δὲ τοῖς ἡδικημένοις τὰς τυραννίδας, οὐδὲν διελὼν τοὺς τῆς ἑαυτοῦ μερίδος, καὶ τῆς ἐναντίας· ἀνίστησι δὲ πεπτωκότα τὸν λόγον· παρῆρσιάζεται δὲ ἡ Τριάς πάλιν, ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθεῖσα, καὶ λαμπρῶ τῷ φωτὶ τῆς μιᾶς θεότητος ταῖς πάντων ψυχαῖς ἐναστράπτουσα. Νομοθετεῖ δὲ τῇ οἰκουμένη πάλιν· ἐπιστρέφει δὲ πρὸς ἑαυτὸν πᾶσαν διάνοιαν, τοῖς μὲν ἐπιστέλλων, τοὺς δὲ καλῶν· ἔστι δὲ οὐκ καὶ ἀκλήτους προσιόντας σοφίζων, πᾶσι δὲ νόμον ἕνα προθεῖς τὸ βούλεσθαι· καὶ γὰρ τοῦτο μόνον ἐξήρκει πρὸς ὁδηγίαν τοῦ κρείττονος. Ἐν κεφαλαίῳ δὲ εἰπεῖν, δύο λίθων μιμεῖται φύσεις ἐπαινουμένων. Γίνεται γὰρ τοῖς μὲν παίουσιν ἀδάμας, τοῖς δὲ στασιάζουσι μαγνήτις, ἀρρήτῳ φύσεως βία τὸν σίδηρον ἔλκουσα, καὶ τὸ στερρότατον ἐν ὕλαις οἰκειομένη.

ΛΒ'. Ἄλλ' οὐ γὰρ ἔμελλε ταῦτα οἴσειν ὁ φθόνος, οὐδὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὁρῶν ἀνέξεσθαι πάλιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς δόξης, καὶ τῆς παλαιᾶς ὑγιείας, τάχιστα τοῦ διεστῶτος συνουλωθέντος, ὥσπερ ἐν σώματι. Διὰ τοῦτο ἐπανίστησιν αὐτῷ τὸν συναποστάτην ἕνα τῷ βασιλέα, καὶ τὴν κακίαν ὁμότιμον, χρόνῳ μόνῳ λειπόμενον· ὃς πρῶτος Χριστιανῶν βασιλέων κατὰ Χριστοῦ μανεῖς, καὶ ὃν ὥδινε πόρρωθεν ἐν ἕαυ τῷ βασιλίσκῳ τῆς ἀσεβείας ἀναρρήξας ἀθρόως, ἐπει δὴ καιρὸν ἔλαβεν, ὁμοῦ τε αὐτοκράτωρ ἀναδείκνυται, καὶ κακὸς μὲν περὶ τὸν πιστεύσαντα βασιλέα τὰ βασιλεία γίνεται, κακίων δὲ περὶ τὸν σεσωκότα Θεόν· καὶ διωγμὸν ἐννοεῖ τῶν πώποτε γενομένων ἀπανθρωπώτατον, ὅσῳ τὸ πιθανὸν τῇ τυραννίδι μίξας (ἐφθόνει γὰρ τοῖς πάσχουσι καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς ἄθλοις τιμῆς), ἀμφίβολον ἐποίει καὶ τὸ τῆς ἀνδρείας φιλότιμον· τὰς ἐν τοῖς λόγοις στροφὰς καὶ πλοκάς ἐπὶ τὸν τρόπον μετενεγκῶν, ἢ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ τρόπου, καὶ περὶ ἐκεῖνα σπουδάσας, καὶ τὸν ἔνοικον αὐτῷ πονηρὸν τῆς πολυτεχνίας μιμούμενος. Οὗτος μικρὸν μὲν ἔργον ἐνόμισεν εἶναι τὸ πᾶν τῶν Χριστιανῶν παραστήσασθαι γένος· μέγα δὲ τὸ Ἀθανασίου κρατῆσαι, καὶ τῆς ἐκεῖνου περὶ τὸν λόγον ἡμῶν δυνάμεως. Καὶ γὰρ ἐώρα μηδὲν ὃν αὐτῷ πλέον τῆς καθ' ἡμῶν ἐπινοίας, διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀντιπαράταξιν καὶ ἀντίθεσιν· αἰεὶ τοῦ κενουμένου Χριστιανῶν ἀναπληροῦ μένου, διὰ τῆς Ἑλληνικῆς προσθήκης, καὶ τῆς ἐκεῖνου συνέσεως, ὃ καὶ παράδοξον. Ταῦτ' οὖν ἐννοῶν, 35.1121 καὶ ὁρῶν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος παραλογιστὴς καὶ διώκτης, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ πλάσματος ἔτι μένει καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀνελευθερίας· ἀλλὰ τὴν πονηρίαν γυμνώσας, φανερῶς ὑπερορίζει τὸν ἄνδρα τῆς πόλεως. Ἔδει γὰρ τρισὶ παλαίσμασι τὸν γεννάδαν νικήσαντα, τε λείας τυχεῖν καὶ τῆς ἀναρρήσεως.

ΛΓ'. Μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ, καὶ Πέρσαις μὲν ἡ δίκη δοῦσα τὸν ἀλιτήριον, ἐκεῖ δικάζει· καὶ βασιλέα φιλότιμον παραπέμψασα, νεκρὸν ἐπανάγει, μηδὲ ἐλεοῦμενον· ὡς δὲ ἐγὼ τινός σοι ἤκουσα, μηδὲ τῷ τάφῳ προσλαμβανόμενον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς σεισθείσης δι' αὐτὸν γῆς ἀποσειόμενον καὶ ἀναβρασσόμενον· προοίμιον, οἶμαι, τῆς ἐκεῖθεν κολάσεως. Ἀνίσταται δὲ βασιλεὺς ἕτερος, οὐκ ἀναιδὴς τῷ προσώπῳ κατὰ τὸν προειρημένον, οὐδὲ τοῖς πονηροῖς ἔργοις καὶ ἐπιστάταις ἐκθλίβων τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐσεβῆς τε καὶ ἡμερός· ὃς, ἵνα ἀρίστην ἑαυτῷ καταστήσῃ τὴν τῆς βασιλείας κρηπίδα, καὶ ὅθεν δεῖ, τῆς εὐνομίας ἄρξῃται, λύει μὲν τοῖς ἐπισκόποις τὴν ἐξορίαν, τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν, καὶ πρὸ πάντων τῷ πρὸ πάντων τὴν ἀρετὴν, καὶ προδήλως ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πολεμηθέντι. Ζητεῖ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως τὴν ἀλήθειαν, ὑπὸ πολλῶν διασπασθεῖσαν καὶ συγχυθεῖσαν, καὶ εἰς πολλὰς δόξας καὶ μοίρας νενεμημένην· ὥστε μάλιστα μὲν τὸν κόσμον ὅλον, εἰ οἶόν τε, συμφωνῆσαι, καὶ εἰς ἓν ἐλθεῖν τῇ συνεργίᾳ τοῦ Πνεύματος· εἰ δὲ οὐ, ἀλλ' αὐτὸν γε μετὰ τῆς βελτίστης γενέσθαι, κάκεῖνη παρασχεῖν τὸ κράτος, καὶ παρ' ἐκείνης ἀντιλαβεῖν, λίαν ὑψηλῶς τε καὶ μεγαλοπρεπῶς περὶ τῶν μεγίστων διανοούμενος. Ἐνθα δὲ καὶ μάλιστα διεδείχθη τοῦ ἀνδρὸς ἡ καθαρὸς ῥότης, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν

πίστεως. Τῶν γὰρ ἄλλων ἀπάντων, ὅσοι τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου, τριχῆ νενεμημένων, καὶ πολλῶν μὲν ὄντων τῶν περὶ τὸν Υἱὸν ἀρρώστουμένων, πλειόνων δὲ τῶν περὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔνθα καὶ τὸ ἦττον ἀσεβεῖν εὐσέβεια ἐνομίσθη, ὀλίγου δὲ τῶν κατ' ἀμφοτέρα ὑγιαίνοντος· πρῶτος καὶ μόνος, ἢ κομιδῆ σὺν ὀλίγοις ἀποτολμᾷ τὴν ἀλήθειαν σαφῶς οὕτως καὶ διαρρήθην, τῶν τριῶν μίαν θεότητα καὶ οὐσίαν ἐγγράφως ὁμολογήσας· καὶ ὁ τῶ πολλῶ τῶν Πατέρων ἀριθμῶ περὶ τὸν Υἱὸν ἐχαρίσθη πρότερον, τοῦτο 35.1124 περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτὸς ἐμπνευσθεὶς ὕστερον, καὶ δῶρον βασιλικὸν ὄντως καὶ μεγαλοπρεπὲς τῷ βασιλεῖ προσενεγκῶν, ἔγγραφον τὴν εὐσέβειαν κατὰ τῆς ἀγράφου καινοτομίας· ἵνα βασιλεῖ μὲν βασιλεὺς, λόγῳ δὲ λόγος, γράμματι δὲ γράμμα καταπαλαίηται.

ΔΔ'. Ταύτην μοι δοκοῦσιν αἰδούμενοι τὴν ὁμολογίαν, οἳ τε τῆς ἐσπερίας, καὶ τῆς ἐώας, ὅσον βιώσιμον· οἳ μὲν μέχρι διανοίας ἄγειν τὸ εὐσεβές, εἴ τι λέγουσιν αὐτοῖς πιστευτέον, περαιτέρω δὲ μὴ προάγειν, ὥσπερ τι νεκρὸν κῆμα ταῖς μητράσιν ἐναποθνήσκον· οἳ δὲ μικρὸν ἐξάπτειν, ὥσπερ σπινθῆρας, ὅσον ἀφοσιούσθαι τὸν καιρὸν, ἢ τῶν ὀρθοδόξων τοὺς θερμότερους, ἢ τῶν λαῶν τὸ φιλόθεον· οἳ δὲ καὶ παρρησιάζεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἥς ἂν εἶην ἐγὼ μερίδος· οὐ γὰρ τολμῶ τι πλέον καὶ χήσασθαι, μηκέτι τὴν ἐμὴν δειλίαν οἰκονομῶν, ὡς δὴ τὴν τῶν σαθροτέρων διάνοιαν (ἵκανῶς γὰρ ὦκο νομήσαμεν, μήτε τὸ ἀλλότριον προσλαμβάνοντες, καὶ τὸ ἡμέτερον φθείροντες, ὁ κακῶν ὄντως ἐστὶν οἰκονόμων)· ἀλλ' εἰς φῶς ἄγων τὸν τόκον, καὶ μετὰ σπουδῆς ἐκτρέφων, καὶ ταῖς ἀπάντων ὄψει προτιθεὶς, αἰεὶ τελειούμενον.

ΔΕ'. Τοῦτο μὲν οὖν ἦττον τῶν ἐκείνου θαυμάζειν ἄξιον. Ὁ γὰρ ἔργῳ τῆς ἀληθείας προκινδυνεύσας, τί θαυμαστὸν εἰ γράμματι ταύτην καθωμολόγησεν; Ὁ δὲ μοι μάλιστα τοῦ ἀνδρὸς θαυμάζειν ἔπεισι (καὶ ζημία τὸ σιωπᾶν, διὰ τὸν καιρὸν μάλιστα, πολλὰς φύοντα τὰς διαστάσεις), τοῦτο ἔτι προσθήσω τοῖς εἰρημένοις· γένοιτο γὰρ ἂν τι παιδεύμα καὶ τοῖς νῦν ἢ πρᾶξις, εἰ πρὸς ἐκείνον βλέπομεν. Ὡς γὰρ ὕδατος ἐνὸς τέμνεται οὐ τοῦτο μόνον, ὅσον ἡ χεὶρ ἀφήκεν ἀρυομένη, ἀλλὰ καὶ ὅσον τῇ χειρὶ περιεσχέθη τῶν δακτύλων ἐκρέον· οὕτω καὶ ἡμῶν οὐχ ὅσον ἀσεβές σχίζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσον εὐσεβέστερον, οὐ περὶ δογμάτων μόνον μικρῶν καὶ παρῶσθαι ἀξίων (ἦττον γὰρ ἂν ἦν τοῦτο δεινόν), ἀλλ' ἤδη καὶ περὶ ῥημάτων εἰς τὴν αὐτὴν φερόντων διάνοιαν. Τῆς γὰρ μιᾶς οὐσίας, καὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων λεγομένων μὲν ὑφ' ἡμῶν εὐσεβῶς (τὸ μὲν γὰρ τὴν φύσιν δηλοῖ τῆς θεότητος, τὸ δὲ τὰς τῶν τριῶν ιδιότητας), νοουμένων δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ἱταλοῖς ὁμοίως, ἀλλ' οὐ δυναμένοις διὰ στενότητα 35.1125 τῆς παρ' αὐτοῖς γλώττης, καὶ ὀνομάτων πενίαν, διελεῖν ἀπὸ τῆς οὐσίας τὴν ὑπόστασιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀντιστασιαστικὰ πρόσωπα, ἵνα μὴ τρεῖς οὐσίαι παραδεχθῶσι, τί γίνεται; Ὡς λίαν γελοῖον, ἢ ἐλεῖ νόν. Πίστεως ἔδοξε διαφορὰ ἢ περὶ τὸν ἦχον μικρολογία. Εἶτα Σαβελλισμὸς ἐνταῦθα ἐπενοήθη τοῖς τρισὶ προσώποις, καὶ Ἀρειανισμὸς ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσι, τὰ τῆς φιλονεικίας ἀναπλάσματα. Εἶτα τί; Προστιθεμένου μικροῦ τινος αἰεὶ τοῦ λυποῦντος (ὁ λυπηρὸν ἢ φιλονεικία ποιεῖ), κινδυνεύει συναπορραγῆναι ταῖς συλλαβαῖς τὰ πέρατα. Ταῦτ' οὖν ὁρῶν καὶ ἀκούων ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ ὡς ἀληθῶς ἂν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ μέγας τῶν ψυχῶν οἰκονόμος, οὐκ ὤθη δεινὸν παριδεῖν τὴν ἄτοπον οὕτω καὶ ἄλογον τοῦ Λόγου κατατομήν· τὸ δὲ παρ' ἑαυτοῦ φάρμακον ἐπάγει τῷ ἀρρώστῳ. Πῶς οὖν τοῦτο ποιεῖ; Προσκαλεσάμενος ἀμφοτέρα τὰ μέρη οὕτως πράως καὶ φιλανθρώπως, καὶ τὸν νοῦν τῶν λεγομένων ἀκριβῶς ἐξετάσας, ἐπειδὴ συμφρονούντας εὔρε καὶ οὐδὲν διεστῶτας κατὰ τὸν λόγον, τὰ ὀνόματα συγχωρήσας, συνδεῖ τοῖς πράγμασιν.

ΔΖ'. Τοῦτο τῶν μακρῶν πόνων καὶ λόγων λυσιτελέστερον, οὐς πάντες ἤδη λογογραφοῦσιν· οἷς τι καὶ φιλοτιμίας συνέζευκται, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως τι καὶ

καινοτομεῖται περὶ τὸν λόγον. Τοῦτο τῶν πολλῶν ἀγρυπνιῶν καὶ χαμευνιῶν προτιμότερον, ὧν μέχρι τῶν κατορθούντων τὸ κέρδος. Τοῦτο τῶν ἀοιδίμων ἐξοριῶν καὶ φυγῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐπάξιον· ὑπὲρ γὰρ ὧν εἴλετο ἀσχεῖν ἐκεῖνα, ταῦτα καὶ μετὰ τὸ παθεῖν ἐσπουδάζετο. Τὸ δ' αὐτὸ κἂν τοῖς ἄλλοις ποιῶν διετέλει· τοὺς μὲν ἐπαινῶν, τοὺς δὲ πλήττων μετρίως· καὶ τῶν μὲν τὸ νωθρὸν διεγείρων, τῶν δὲ τὸ θερμὸν κατείργων· καὶ τῶν μὲν, ὅπως μὴ πταίσωσι, προμηθούμενος· τοὺς δὲ, ὅπως διορθωθεῖεν πταίσαντες, μηχανώμενος· ἀπλοῦς τὸν τρόπον, πολυειδῆς τὴν κυβέρνησιν· σοφὸς τὸν λόγον, σοφώτερος τὴν διάνοιαν· πεζὸς τοῖς ταπεινότεροις, ὑψηλότερος τοῖς μετεωροτέροις· φιλόξενος, ἰκέσιος, 35.1128 ἀποτρόπαιος, πάντα εἰς ἀληθῶς, ὅσα μεμερισμένως τοῖς ἑαυτῶν θεοῖς Ἑλλήνων παῖδες ἐπιφημίζουσι. Προσθήσω δὲ καὶ ζύγιον, καὶ παρθένιον, καὶ εἰρηναῖον, καὶ διαλλακτῆριον, καὶ πομπαῖον τοῖς ἐντεῦθεν ἐπειγομένοις. Ὡ πόσας μοι ποιεῖ κλήσεις ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆ, πανταχόθεν καλεῖν ἐθέλοντι!

ΛΖ'. Ζήσας δὲ οὕτω, καὶ παιδευθεὶς καὶ παιδεύσας, ὥστε ὄρον μὲν ἐπισκοπῆς εἶναι τὸν ἐκείνου βίον καὶ τρόπον, νόμον δὲ ὀρθοδοξίας τὰ ἐκείνου δόγματα, τίνα μισθὸν τῆς εὐσεβείας κομίζεται; οὐδὲ γὰρ τοῦτο παριδεῖν ἄξιον. Ἐν γήρᾳ καλῶ καταλύει τὸν βίον, καὶ προστίθεται τοῖς πατράσιν αὐτοῦ, πατριάρχαις, καὶ προφήταις, καὶ ἀποστόλοις, καὶ μάρτυσι, τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἠγωνισμένοις. Καὶ, ἵνα εἴπω τινὰ βραχὺν ἐπιτάφιον, τιμᾶται τῶν εἰσοδίων τιμῶν τὴν ἐξόδιον πολυτελεστέραν· πολλὰ μὲν κινήσας δάκρυα, μείζονα δὲ τῶν ὀρωμένων τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν ταῖς ἀπάντων διανοίαις ἐναποθέμενος. Ἄλλ', ὧ φίλη καὶ ἱερὰ κεφαλή, ὁ καὶ λόγου καὶ σιωπῆς μέτρα, μετὰ τῶν ἄλλων σου καλῶν, διαφερόντως τιμήσας, ἡμῖν μὲν ἐνταῦθα στήσας τὸν λόγον, εἰ καὶ τῆς ἀληθείας ἐνδεέστερον, ἀλλὰ τοῦ γε πρὸς δύναμιν οὐ λειπόμενον· αὐτὸς δὲ ἄνωθεν ἡμᾶς ἐποπτεύοις ἴλεως, καὶ τὸν λαὸν τόνδε διεξάγοις τέλειον τελείας τῆς Τριάδος προσκυνητὴν, τῆς ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι θεωρουμένης καὶ σεβομένης· καὶ ἡμᾶς, εἰ μὲν εἰρηνικῶς, κατέχοις καὶ συμποιμαίνοις· εἰ δὲ πολεμικῶς, ἐπανάγοις ἢ προσλαμβάνοις, καὶ στήσας μετὰ σεαυτοῦ καὶ τῶν οἴος σὺ, κἂν μέγα ἦ τὸ αἰτούμενον, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ὧ πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.